

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2025 yılının ikinci sayısı olan Haziran, 26. Cilt, 2. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Dergimizde süreçlerin daha etkili yürütülebilmesini sağlamak ve dergimizin uluslararası görünürlüğünü geliştirmek amacıyla, bu sayıdan itibaren Editörler Kurulunda değişikliğe gitmekteyiz. Bundan önceki süreçte dergimizde alan editörleri olarak görev almış olan Anadolu Üniversitesinden *Prof. Dr. Murat DOĞAN*, Gazi Üniversitesinden *Prof. Dr. Banu ALTUNAY*, Gazi Üniversitesinden *Doç. Dr. Arzu DOĞANAY-BİLGİ*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesinden *Doç. Dr. Derya GENÇ-TOSUN*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinden *Doç. Dr. Nilgün KİRİŞÇİ*, Bursa Uludağ Üniversitesinden *Doç. Dr. Özlem TOPER*, Sinop Üniversitesinden *Doç. Dr. Sema TAN*, Anadolu Üniversitesinden *Doç. Dr. Şule DEMİREL-DİNGEÇ*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Candan Hasret ŞAHİN*, Pamukkale Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TIKIROĞLU*, Atatürk Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Gamze ALAK*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZ*, Hacettepe Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Işık AKIN-BÜLBÜL* ve Marmara Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖZDEMİR*'e dergimize sundukları değerli katkıları için okurlarımız huzurunda teşekkür ediyor ve başarılar diliyorum. Bu sayıdan itibaren dergimize alan editör olarak katılan Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesinden *Dr. Öğr. Üyesi Orhan AYDIN* ile alan editörlüğü davetimizi kabul ederek dergimizin uluslararasılaşmasında önemli katkılar sunacak olan *Doç. Dr. Katerina MONLUX* (Oslo Metropolitan University), *Doç. Dr. Kimberly GILBERT* (Hofstra University), *Prof. Dr. Brian BOYD* (University of North Carolina at Chapel Hill), *Prof. Dr. Henry ROANE* (Upstate Medical University), *Prof. Dr. Linda WATSON* (University of North Carolina at Chapel Hill) ve *Dr. Bahar KEÇELİ-KAYSILI*'ya (Vanderbilt University) aramıza hoş geldiniz diyerek çalışmalarında başarılar diliyorum.

Dergimizin bu sayısında yedi araştırma ve bir derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi, *Elifcan CESUR* ve *Yağmur DEMİRCİ* tarafından yürütülen “*Çocuk Psikopatolojilerine Algısal Gelişim Perspektifinden Bakış*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada Psikopatolojik bozukluk gösteren çocukların tanılarına göre duyuşal, bilişsel ve duyuşsal algılamaya becerilerini belirlemek hedeflenmiştir. Nedenisel karşılaştırma modeliyle yürütülen çalışmanın örneklem grubu amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleriyle oluşturulmuştur. Araştırmaya çocukları otizm spektrum bozukluğu, dikkat eksikliği/aşırı hareket bozukluğu, özgül öğrenme bozukluğu ya da anlksal yeti yitimi tanı 6-10 yaş arasında çocukları olan ebeveynler ile 6-10 yaş arasında tipik gelişim gösteren çocuğu olan toplam 620 ebeveyn katılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Algısal Beceriler Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda erkeklerin tüm algılama alanlarında kızlardan daha fazla zorlandıkları belirlenmiş, algılama alanlarının etkileşim halinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların psikopatolojik tanıları ölçeğin tüm alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmuştur. Otizm spektrum bozukluğu tanı çocukların algısal becerilerde diğer gruplara göre daha fazla desteğe ihtiyaç duydukları, özgül öğrenme bozukluğu tanı çocukların ise daha az desteğe ihtiyaç duydukları bulunmuştur. Bulgular Algısal Beceriler Ölçeğinin tanı grupları arasında kabaca bir sıralama yapabildiğini göstermiştir. Sonuç olarak Algısal Beceriler Ölçeğinin tıbbi tanılamada kullanılabilecek fonksiyonel bir ölçek olabileceği; bu nedenle ileriki çalışmalarda tıbbi tanılama aşamasındaki çocuklara uygulanarak tanı gruplarına ait kesim puanları hesaplanabileceği ifade edilmiştir.

“*Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Fen Eğitimine Yönelik Değerlendirme: Öğretmen ve Yönetici Görüşleri*” adlı ikinci makale *Aydın SELLİOĞ* ve *Hikmet SÜRMEİ* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada fen eğitimiyle ilgili olarak görme yetersizliği olan öğrencilerin karşılaştığı güçlükler ve çözüm önerilerine ilişkin, görme engelliler ortaokullarında görev yapan fen bilimleri öğretmenleri ile okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla desenlenmiştir. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Türkiye’deki görme engelliler ortaokullarında görev yapan 14 fen bilimleri öğretmeni ve 10 okul yöneticisi olmak üzere 24 katılımcı oluşturmuştur. Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları öğretim programı içeriğinin yoğun hazırlandığını, ders süresinin yetersiz ve kazanımların fazla olduğunu, birçok duyuya yönelik öğretim materyallerinin hazırlanması gerektiğini ve ders kitaplarında baskı hatalarının bulunduğu ortaya koymuştur. Ayrıca ölçme-değerlendirme sürecinde öğrencilerin okuyucudan kaynaklanan güçlükler yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular görme yetersizliği olan öğrencilerin fen bilimleri eğitiminin sağlanmasında gereksinimlerin olduğunu göstermiştir. Görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrencilerin görme problemlerinden kaynaklanan sorunlarının fen bilimleri dersinin öğretiminde onların olağan gelişim gösteren akranlarıyla aynı fırsatlara sahip olmalarını zorlaştırması nedeniyle öğrencilerin özel gereksinimleri belirlenerek yetersizlik düzeylerine yönelik eğitim düzenlemelerine ihtiyaç olduğu öne sürülmüştür.

Üçüncü makale *Esra ÇINAR* ve *Elif SAZAK-DUMAN* tarafından yürütülen “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Sembolik Oyun Öğretiminde Video Modelle Öğretimin Etkililiği*” adlı çalışmadır. Bu araştırma, otizm spektrum bozukluğu olan 3 çocuğun sembolik oyun becerilerini geliştirmede bakış açısı ile video modelin (VM) etkililiğini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Söz konusu video modelleme türünde, araştırmacılar video kamerayı göz hizasında (çocuğun bakış açısından) ve kayıt modeli (kişi) olmadan taşıyarak veya tutarak, oyun ortamını bir çocuğun hedef becerileri gerçekleştirenken göreceği şekilde göstermişlerdir. Bu amaçla çalışmada sembolik oyun becerilerinin tüm alt başlıklarına ilişkin 9 senaryo hazırlanmıştır. Beş yaşında 3 erkek öğrenci ile yürütülen çalışmada, tek denekli araştırma desenlerinden katılımcılar arası çoklu yoklama deseni kullanılmıştır. Bu amaçla sembolik oyun becerilerinin tüm alt başlıklarına yönelik 9 senaryo ve videolar hazırlanmıştır. Çalışma, bakış açısı ile video modellemesinin otizm spektrum bozukluğu olan katılımcıların sembolik oyun becerilerini etkili bir şekilde geliştirdiğini, katılımcıların bu becerileri sürdürdüğünü ve sosyal geçerliliğinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular VM'nin gerçek ve hayali nesnelerle oynadıklarında her 3 çocuk için de doğru yanıt sayısını etkili bir şekilde artırdığını göstermiş; bununla birlikte tüm çocukların müdahaleden sonraki 5 hafta boyunca yüksek performanslarını korudukları bulunmuştur. Mevcut çalışmanın bulgularının otizmlili çocukların sembolik oyun becerilerini geliştirmek için bakış açısı VM kullanımına ilişkin alanyazına katkı sağladığı ifade edilmiştir.

“*Williams Sendromlu Çocukla Tipik Gelişen Akranının Sosyal-Duygusal ve Ahlaki Özelliklerinin İncelenmesi*” adını taşıyan dördüncü makale *Fadime AKGÜL-ÇOBANOĞLU*, *Songül ZORBAY-VAROL* ve *Mustafa Serdar KÖKSAL* tarafından yürütülmüştür. Çalışmada, bir Williams sendromlu çocukla tipik gelişen akranının sosyal-duygusal ve ahlaki özelliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, Williams sendromlu ve tipik gelişen 14 yaşlarındaki iki çocukla onların anneleri oluşturmuştur. Katılımcılar, araştırmanın hedefi gözetilerek ölçüt örneklemeyle seçilmişlerdir ve araştırmada eş zamanlı karma yöntem tasarımı kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Sosyal-Duygusal ve Ahlaki Gelişim Ölçeği (SDAGO), yarı yapılandırılmış görüşmeler, spontane sohbetler ve gözlemlerle toplanmıştır. Ölçekten elde edilen veriler betimsel analizle, görüşme ve gözlemlerden elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bulgular, Williams sendromlu çocuğun plan yapmak ve yardım etmekte tipik gelişen akranından daha başarılı; göz teması kurmak, arkadaşlık kurmak ve otorite olmadığında kurallara uymakta daha başarısız olduğunu göstermiştir. Tipik gelişen çocuğun kurallara uymakta, nezaketli ve saygılı davranmakta içsel denetiminin daha iyi olduğu; istediği için ahlaki davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Bulgular, iki çocuğun da nispeten sosyal-duygusal ve ahlaki özelliklerinin gelişmiş olduğunu göstermiştir. Erişilen sonuçlardan Williams sendromlu çocuğun tipik gelişen akranına kıyasla istek ve ihtiyaçlarını dillendirmekte, plan ve organizasyon yapmakta, yardım etmekte, tanımadıklarıyla iletişimi sürdürmekte, olumlu davranışları seçmekte daha başarılı olması; insanların düşüncelerine göre davranması, onaylanma kaygısının olması, karar almakta, öz düzenlemede, otorite olmadığında kurallara uymakta, akran ilişkilerinde, uyum sağlamakta, insanların duygularını anlamakta ve iyi-kötü niyeti ayırmakta zorlanmasının alan yazınıla örtüşür nitelikte olduğu; tipik gelişen çocuğun iletişimi başlatmak, uzun süre göz teması kurabilmek, yanlış davranışlarında özür dilemek, içsel denetimle kurallara uymak ve olumlu davranışlar sergilemek gibi aşırı sosyal eylemleri daha fazla sergilemesinin ise alanyazında farklı bilgiler sunduğu ifade edilmiştir. Bu sonuçların Williams sendromlu çocukların tipik gelişen akranlarından daha fazla sosyal davranış sergileyeceği yönündeki sonuçlara yeni ve farklı bir bakış açısı kazandırdığı öne sürülmüştür.

Kübra DEMİRÖZ ve *Nilay KAYHAN* tarafından kaleme alınan beşinci makale “*Erken Çocukluk Özel Eğitiminde Aile ve Personel İş Birliği*” adını taşımaktadır. Erken çocukluk dönemi çocukların gelişimlerini desteklemek için kritik bir dönemdir. Özel gereksinimli çocukların gelişiminde sunulacak desteklerde, aileler ve hizmetlerden sorumlu personellerin rolü kilit noktada olduğundan, bu araştırmada paydaşların iş birliği süreçleri aile-personel ve personel-personel iş birliği bağlamında incelenmiştir. Katılımcılar bir özel eğitim merkezindeki 12 personel ve yedi ebeveynidir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninde gerçekleştirilen araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiş, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bulgular iş birliği deneyimleri, aile katılımı ve ihtiyaçları, erken çocukluk özel eğitimi, personel, kurum özellikleri, görüş ve öneriler başlıkları altında ele alınmıştır. Altı ana tema ve 18 alt temaya ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları alanyazında özel eğitim hizmetlerinde iş birliği sürecini inceleyen araştırmaların sonuçlarıyla tutarlıdır. Ailelerin bilgi ve sosyal destek gereksinimlerini karşılamada kurumun fiziki özellikleri ile yasal düzenlemelere göre işleyişi ve personel yeterliklerinin etkili olduğu; özel gereksinimi olan çocukların erken tanı ve değerlendirme sonucu eğitime başlama süreçlerinde ailelerin farklı alanlarda uzman personel ile iş birliğine ihtiyaç duyduğu ve iş birliğinin sürdürülmesinde aileler ile özel eğitim kurum yöneticileri ve personelin rolünün kritik olduğu belirtilmiştir. Aile katılımının önemi doğrultusunda ebeveynlerin bilgi, sosyal ve psikolojik destek gibi ihtiyaçlarının karşılanması, aile katılımının erişilebilir dijital tabanlı iş birliği programları aracılığıyla desteklenmesi, personelin mesleki becerilerinin geliştirilmesi ve kurumların fiziksel özelliklerinin iyileştirilmesi önerilmiştir.

Bu sayıda yer alan altıncı makale olan “*Türkiye’deki Özel Eğitim Öğretmenlerinin İş Birliği Çabaları*” adlı çalışma *Eylem DAYI*, *Mehmet İNCE*, *Safa A. ATAMAN* ve *Veysel AKSOY* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmanın amacı özel eğitim öğretmenleri ve diğer paydaşlar arasındaki iş birliği durumunu detaylı bir şekilde ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma bir karma yöntem çalışması olarak desenlenmiştir. İlk olarak nicel

veri toplama ve analizi gerçekleştirilmiş sonrasında elde edilen bulguları daha derinlemesine anlamak için nitel veri toplama ve analizi yapılmıştır. Çalışma, açıklayıcı sıralı desen kullanarak, özellikle özel eğitim alanında öğretmenlerin iş birliği düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın nicel kısmı için özel olarak geliştirilen ve daha sonra geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan Özel Eğitimde İş Birliği Ölçeği kullanılmış, nicel veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlemler ve araştırmacı günlükleri yoluyla toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel sonuçları öğretmenler arasında cinsiyet, yaş veya mesleki deneyimle iş birliği düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olmadığını göstermiştir. Nitel veriler ise öğretmenlerin yöneticilerle, eğitim yardımcılarıyla ve okul dışı paydaşlarla sınırlı ve genellikle temel düzeyde iş birliği yaptıklarını ortaya koymuştur. Nicel ve nitel bulgular iş birliği süreçlerinin genellikle yüzeysel kaldığını ve daha yapılandırılmış, odaklanmış süreçlere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul içi ve dışı paydaşlar arasında etkili iş birliklerinin kurulması için yapısal düzenlemeler ve değişikliklerin gerekli olduğu vurgulanmıştır. İş birliği sürecinin verimli bir şekilde işlemesi için gerekli düzenlemelerin hayata geçirilerek etkili iş birliklerinin sağlanmasının özel gereksinimli bireylerin eğitimleri için oldukça önemli olduğu ifade edilmiştir.

Yedinci araştırma makalesi, *Aslı KANADLI* ve *Derya GENÇ-TOSUN* tarafından gerçekleştirilmiş olan “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Resim Değiş Tokuşuna Dayalı İletişim Sisteminin Etkisi*” başlıklı çalışmadır. Bu araştırmanın amacı, orta/ağır düzeyde otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylere kendiliğinden iletişim başlatıp yiyecek talep etme becerisinin öğretiminde kullanılan resim değiş tokuşuna dayalı iletişim sistemi (Picture exchange communication system [PECS]) protokolünün etkisini incelemektir. Araştırmada tek-denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları bir özel eğitim uygulama okuluna devam eden orta/ağır düzey OSB tanılı üç erkek çocuktur. Araştırmanın bağımsız değişkeni PECS protokolünün ilk üç evresi, bağımlı değişkeni ise çocuğun kendiliğinden iletişim başlatıp yiyecek talep etme becerisidir. Araştırmada başlama düzeyi, uygulama, genelleme ve izleme oturumları yer almıştır. PECS protokolünün ilk üç evresi orta/ağır düzeyde OSB olan çocukların yiyecek talep etme becerisini öğrenmesinde etkili bulunmuştur. Çocuklar öğrendikleri yiyecek talep etme becerisini öğretim tamamlandıktan bir ve üç hafta sonra koruyabilmiş ve bu beceriyi farklı ortam ve kişilere genelledebilmişlerdir. Araştırmaya iletişim ortağı olarak katılan öğretmenler ise araştırmaya ilişkin olumlu görüşler belirtmiştir. Araştırmanın etkililik bulguları, alanyazında yer alan OSB olan bireylerin talep etme becerisi kazanmasında PECS’in etkisini inceleyen diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Bulgular ilgili alanyazın ile karşılaştırarak tartışılmış ve ileriki araştırmalar ve uygulamaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu sayıdaki son çalışma, *Seda ŞAKAR* ve *Mustafa BALOĞLU* tarafından kaleme alınan “*İki Kere Farklılıkla İlgili Türkiye’deki Çalışmaların İncelenmesi*” başlıklı derleme makalesidir. Bu çalışmada iki kere farklılıkla ilgili Türkiye’deki çalışmalar sistematik olarak incelenmiştir. Ulusal Tez Merkezi ve TUBİTAK DergiPark veri tabanlarında taramalar yapılmıştır. Taramalar sonucunda ulaşılan tez ve makale çalışmaları dâhil etme ve dışlama ölçütleri çerçevesinde incelenmiştir. İncelemeler sonucunda 23 çalışma sistematik derlemeye dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmalar ampirik olmayan odak, ölçme araçları, öğrenci merkezli özellikler ve öğretmen merkezli özellikler temaları altında incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Türkiye’de iki kere farklılıkla ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışmaların çoğunlukla betimsel yapıda ve öğrenme güçlüğüne odaklandığı, katılımcı olarak sıklıkla öğretmenlerin tercih edildiği bulunmuştur. İki kere farklı öğrencilerin yeteneklerini ve yetersizliklerini belirlemek ve desteklemenin onların akademik ve sosyal-duygusal gelişimleri için oldukça önemli olduğu belirtilerek iki kere farklı öğrencilerin belirlenmesi ve desteklenmesinin Türkiye’de daha fazla araştırılması önerilmiştir.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2025 yılının Eylül ayında yayımlanacak olan 26. Cildin 3. sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU